

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МЕДИКО-ПРИРОДНИЧИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Кафедра медсестринства

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Менеджмент та лідерство у медсестринстві

Ступінь вищої освіти «магістр»

Галузь знань: 22 «Охорона здоров'я»

Спеціальність: 223 «Медсестринство»

Освітня програма «Медсестринство»

Миколаїв 2023

Робоча програма навчальної дисципліни «Менеджмент та лідерство у медсестринстві» для студентів ступеня вищої освіти «магістр»

За спеціальністю 223 «Медсестринство»

Розробник: Акімова О.С. –старший викладач

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри медсестринства

Протокол № 2 від 26.09.2023р.

Завідувач кафедри медсестринства Габрель Р.Т.

Робочу програму погоджено Вченою радою університету

Протокол № 3 від 28.09.2023р.

Голова Вченої ради Михайло ВОЛКОВ

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»	Цикл професійної рідготовки	
Мова викладання – Українська мова	Спеціальність: 223 «Медсестринство»	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин - 150		2-й	
		Семестр	
		6-й	
		Лекції	
Тижневих годин для форм навчання: ОФН – 6 год.		38 год.	
		Семінарські, практичні	
	34 год.		
	Лабораторні		
	- год.		
	Самостійна робота		
	78 год.		
	Вид контролю: іспит		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить:

для очної форми навчання – 150 год.: 72 год. – аудиторні заняття, 78 год. – самостійна робота (48 % до 52 %).

2. Мета та завдання навчальної дисципліни.

Мета: отримання здобувачами спеціальності 223 «Медсестринство» професійних теоретичних та практичних знань щодо підготовки та виконання управлінських рішень, орієнтування в інформаційних потоках медичної установи, знання технології та психології процесу управління, його документального забезпечення, ділових стосунків, вміння організації управлінської праці, зокрема в екстремальних умовах.

Завдання:

- ознайомитися із загальними основами менеджменту в медсестринстві;
- вивчити роль менеджера в діяльності медичної установи;
- розглянути організацію як об'єкт менеджменту;
- з'ясувати основи управління персоналом лікувально-профілактичного закладу;
- проаналізувати інформаційне забезпечення діяльності лікувально-профілактичного закладу;
- розглянути формальні та неформальні організації;
- вивчити особливості, технології врегулювання, управління, розв'язання та профілактики конфліктів в медичних установах;
- вивчити особливості і моделі управління кризового менеджменту в екстремальних умовах.

У результаті вивчення курсу студент оволодіває такими

А) загальними компетентностями:

- 1.Здатність до абстрактного мислення, пошуку, оброблення, аналізу та синтезу інформації.
- 2.Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- 3.Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
- 4.Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.
- 5.Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- 6.Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- 7.Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Б) фаховими компетентностями:

- 4.Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у закладах освіти, доносити власні знання, висновки та аргументацію до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.
- 6.Здатність управляти робочими або навчальними процесами, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів.
- 7.Здатність здійснювати організацію та управління діяльністю медсестринських структурних підрозділів.
- 8.Здатність продовжувати навчання з високим ступенем автономії.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен досягти таких **програмних результатів** навчання:

1. Застосовувати спеціалізовані концептуальні знання, що включають сучасні наукові здобутки, необхідні для проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності у сфері медсестринства з метою розвитку нових знань та процедур.
2. Здійснювати критичне осмислення проблем у сфері медсестринства на межі галузей знань.
3. Володіти спеціалізованими вміннями/навичками розв'язання проблем, з урахуванням стандартів професійної діяльності та аспектів соціальної та етичної відповідальності.
4. Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки та аргументацію у сфері охорони здоров'я до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.
5. Управляти робочими процесами у сфері охорони здоров'я, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів, оцінювати результати роботи колективу.
6. Розробляти та впроваджувати плани професійної діяльності, виявляти професійні проблеми і знаходити шляхи їх конструктивного розв'язання.
10. Планувати і виконувати наукові та прикладні дослідження у сфері медсестринства, обирати методи та інструменти досліджень, висувати і перевіряти гіпотези, обґрунтовувати висновки.
13. Збирати, аналізувати та оцінювати інформацію, необхідну для розв'язання складних задач у сфері медсестринства, зокрема у науковій та професійній літературі, базах даних.
16. Приймати ефективні рішення з питань професійної діяльності у сфері медсестринства, у тому числі в умовах невизначеності; визначати фактори, що впливають на досягнення поставлених цілей, аналізувати і порівнювати альтернативи; оцінювати ризики та імовірні наслідки рішень.
18. Застосовувати сучасні емпіричні та статистичні методи, методи моделювання, цифрові технології та спеціалізоване програмне забезпечення для досліджень і розробок у сфері видавництва та поліграфії.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 150 год. / 5 кредитів ECTS.

3. Програма навчальної дисципліни.

Кредит 1. Концептуальні основи менеджменту.

Тема 1. Загальні основи менеджменту.

Вступ до менеджменту. Еволюція та основні теорії менеджменту. Засади менеджменту в Україні. Системний підхід у менеджменті. Керуюча та керована системи в охороні здоров'я. Роль управління в охороні здоров'я України.

Тема 2. Роль менеджера в діяльності організації. Визначення придатності медичної сестри до управлінської діяльності за оцінкою менеджерських здібностей. Лідерство, вплив та влада. Основні

підходи до визначення лідерства в медсестринстві. Взаємовідносини в колективі. Стилi роботи керівника. Управлінська роль керівника. Ролі, що беруть на себе керівники.

Кредит 2. Управління в охороні здоров'я.

Тема 3. Організація як об'єкт менеджменту.

Організація як об'єкт менеджменту. Формальні та неформальні організації. Культура організації. Розвиток організації.

Тема 4. Структура управління в охороні здоров'я.

Теоретичні основи управління. Функції управління. Рівні управління та типи структур управління. Загальна характеристика структури процесу управління. Організація та структура управління системою охорони здоров'я. Організація охорони здоров'я в країнах із розвинутою системою медичної допомоги.

Кредит 3. Інформаційне забезпечення в управлінні.

Тема 5. Інформаційне забезпечення в галузі охорони здоров'я.

Поняття про інформацію, інформаційні системи. Значення інформаційного забезпечення в управлінні. Інформаційне забезпечення діяльності лікувально-профілактичного закладу. Інформаційно-документаційне забезпечення діяльності в галузі охорони здоров'я. Планування як фаза процесу управління. Стандарти якості медичних послуг.

Кредит 4: Особливості управління в медичних установах.

Тема 6. Управління конфліктами та стресами.

Конфлікт: поняття, структурні елементи, класифікація, види. Особливості конфліктів в організаціях системи охорони здоров'я. Технології врегулювання, управління, розв'язання та профілактики конфліктів. Стрес і стресори як наслідок конфліктності в управлінській діяльності. Поради керівникам щодо управління конфліктами і стресами.

Тема 7. Управління персоналом.

Основні поняття управління персоналом медичної установи. Підбір та орієнтація персоналу. Організація управління кадрами. Мотивація та стимулювання праці в управлінні персоналом. Навчання, перепідготовка та атестація персоналу. Розвиток персоналу. Створення ефективної команди. Управління мобільністю кадрів. Менеджмент і маркетинг – основа управління сучасною клініко-діагностичною лабораторією. Роль менеджменту та маркетингу в управлінні якістю роботи клініко-діагностичної лабораторії. Шляхи реформування служби клініко-лабораторної діагностики. Сутність мотивації праці персоналу медичної

установи. Основні теорії мотивації та межі їх застосування. Стимулювання праці як інструмент управління персоналом медичної установи.

Кредит 5: Ліцензування та акредитація в системі охорони здоров'я.

Тема 8. Ліцензійні умови провадження діяльності.

Ліцензування господарської діяльності. Ліцензійні умови провадження діяльності з медичної практики. Контроль за додержанням ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики. Світовий досвід розвитку акредитації. Загальні підходи до акредитації в Україні.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви кредитів і тем	Кількість годин											
	очна форма						заочна форма					
	усь ого	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с	лаб	інд	с.р		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Кредит 1. Концептуальні основи менеджменту.												
Тема 1. Загальні основи менеджменту.	15	4	4			7						
Тема 2. Роль менеджера в діяльності організації.	15	6	6			3						
Разом за кредитом 1	30	10	10			10						
Кредит 2. Управління в охороні здоров'я.												
Тема 3. Організація як об'єкт менеджменту.	15	4	4			7						
Тема 4. Структура управління в охороні здоров'я.	15	4	4			7						
Разом за кредитом 2	30	8	8			14						
Кредит 3. Інформаційне забезпечення в управлінні.												
Тема 5. Інформаційне забезпечення в галузі охорони здоров'я.	30	4	2			24						
Разом за кредитом 3	30	4	2			24						
Кредит 4: Особливості управління в медичних установах.												
Тема 6. Управління конфліктами та стресами.	15	6	6			3						
Тема 7. Управління персоналом.	15	6	6			3						
Разом за кредитом 4	30	12	12			6						
Кредит 5: Ліцензування та акредитація в системі охорони здоров'я.												
Тема 8. Ліцензійні умови провадження діяльності.	30	4	2			24						
Разом за кредитом 5	30	4	2			24						
Всього	150	38	34			78						

5. Теми семінарських, практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ОФН	ЗФН
1	Загальні основи менеджменту.	4	
2	Роль менеджера в діяльності організації.	6	
3	Організація як об'єкт менеджменту.	4	
4	Структура управління в охороні здоров'я.	4	
5	Інформаційне забезпечення в галузі охорони здоров'я.	2	
6	Управління конфліктами та стресами.	6	
7	Управління персоналом.	6	
8	Ліцензійні умови провадження діяльності.	2	
Разом		34 год.	

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ОФН	ЗФН
1	Загальні основи менеджменту.	7	
2	Роль менеджера в діяльності організації.	3	
3	Організація як об'єкт менеджменту.	7	
4	Структура управління в охороні здоров'я.	7	
5	Інформаційне забезпечення в галузі охорони здоров'я.	24	
6	Управління конфліктами та стресами.	3	
7	Управління персоналом.	3	
8	Ліцензійні умови провадження діяльності.	24	
Разом		78 год.	

7. Методи навчання

При організації навчального процесу з даної дисципліни використовуються методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

- в аспекті передачі і сприйняття навчальної інформації: словесні (розповідь, лекція, бесіда); наочні (ілюстрація, демонстрація); практичні (досліди, вправи, реферати).

- в аспекті логічності мислення: пояснювально-ілюстративні; репродуктивні; проблемного викладу; індуктивні та дедуктивні; частково-пошукові; дослідницькі.

- в аспекті управління навчанням: навчальна робота під керівництвом викладача; самостійна робота.

8. Методи контролю

Контрольні заходи, які проводяться в університеті визначають відповідність рівня набутих студентами знань, умінь та навичок вимогам нормативних документів щодо вищої освіти і забезпечують своєчасне коригування навчального процесу. Протягом семестру проводиться поточний контроль. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів за визначеною темою (навчальним елементом). Основна мета поточного контролю – забезпечення зворотного зв'язку між викладачами та студентами, управління навчальною мотивацією студентів. Інформація, одержана при поточному контролі, використовується як викладачем – для коригування методів і засобів навчання, – так і студентами – для планування самостійної роботи. Поточний контроль проводиться у формі усного опитування, письмового експрес-контролю, виступів студентів при обговоренні теоретичних питань, а також у формі тестування. Система оцінювання сформованих компетентностей студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи.

Поточне оцінювання знань студентів здійснюється на семінарських, практичних заняттях під час усного опитування, розгляду ситуацій, виконання практичних завдань та ін. за такими критеріями:

- розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

- ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни; ознайомлення з рекомендованою літературою, чинною нормативною базою, а також статтями у періодичних виданнях, в яких висвітлені питання, що розглядаються;

- вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді практичних ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків у процесі виконання завдань, винесених на розгляд в аудиторії;

- логіка, структура, стиль викладання матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки;

- правильність виконання практичних завдань.

Самостійна робота студентів з дисципліни повинна забезпечити:

- системність знань та засобів навчання;

- володіння розумовими процесами;

- мобільність і критичність мислення;

- володіння засобами обробки інформації;

- здібність до творчої праці.

Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну

інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних і лабораторних заняттях.

Одним із головних аспектів організації самостійної роботи є розробка форм і методів організації контролю за самостійною роботою студентів.

Навчальний матеріал дисципліни, передбачений робочим навчальним планом для засвоєння студентом в процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль поряд з навчальним матеріалом, який опрацьовувався при проведенні аудиторних навчальних занять.

Підсумковий контроль забезпечує оцінку результатів навчання студентів певного освітньо-кваліфікаційного рівня на проміжних або заключному етапах їх навчання. Він включає семестровий контроль – іспит.

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Орієнтовний перелік питань на іспит:

1. Поясніть поняття «менеджмент».
2. Вкажіть, що таке еволюція та основні теорії менеджменту.
3. Обґрунтуйте основні засади менеджменту в Україні.
4. Поясніть поняття системний підхід у менеджменті.
5. Охарактеризуйте керуючу та керовану систему в охороні здоров'я.
6. Обґрунтуйте роль управління в охороні здоров'я України
7. Охарактеризуйте процес визначення придатності медичної сестри до управлінської діяльності за оцінкою менеджерських здібностей.
8. Дайте характеристику лідерству, впливу та владі.
9. Охарактеризуйте основні підходи до визначення лідерства в медсестринстві.
10. Дайте характеристику взаємовідносин в колективі.
11. Охарактеризуйте стилі роботи керівника.
12. Обґрунтуйте управлінську роль керівника.
13. Поясніть поняття - «розвиток кадрів». Створення ефективної команди. Управління мобільністю кадрів.
14. Поясніть ролі, що беруть на себе керівники

15. Поясніть - організація як об'єкт менеджменту.
16. Охарактеризуйте формальні та неформальні організації.
17. Дайте характеристику культурі організації.
18. Вкажіть, як ви розумієте поняття «розвиток організації».
19. Дайте загальну характеристику структури процесу управління.
20. Охарактеризуйте організацію та структуру управління системою охорони здоров'я.
21. Дайте характеристику організації охорони здоров'я в країнах із розвинутою системою медичної допомоги.
22. Поясніть поняття про інформацію, інформаційні системи.
23. Обґрунтуйте значення інформаційного забезпечення в управлінні.
24. Дайте характеристику інформаційного забезпечення діяльності лікувально-профілактичного закладу.
25. Охарактеризуйте інформаційно-документаційне забезпечення діяльності в галузі охорони здоров'я
26. Поясніть теоретичні основи управління.
27. Вкажіть функції управління.
28. Поясніть рівні управління та типи структур управління.
29. Дайте загальну характеристику структури процесу управління.
30. Поясніть організацію та структуру управління системою охорони здоров'я.
31. Поясніть шляхи організації охорони здоров'я в країнах із розвинутою системою медичної допомоги.
32. Дайте характеристику конфлікту: поняття, структурні елементи, класифікація, види.
33. Охарактеризуйте особливості конфліктів в організаціях системи охорони здоров'я.
Технології врегулювання управління, розв'язання та профілактики конфліктів.
34. Поясніть поняття «стрес» і «стресори» як наслідок конфліктності в управлінській діяльності. Поради керівникам щодо управління конфліктами і стресами.
35. Поясніть основні поняття (положення) управління кадрами.
36. Обґрунтуйте доцільність підбору та орієнтації кадрів. Організація управління кадрам.
37. Поясніть мотивацію та стимулювання праці в управлінні персоналом. Навчання, перепідготовка та атестація персоналу.
38. Розкрийте поняття «розвиток кадрів».

10. Методичне забезпечення

1. Навчально – методичний комплекс дисципліни.
2. Методичні вказівки для виконання практичних, самостійних занять з дисципліни студентами очної форми навчання галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 223 «Медсестринство».

11. Рекомендована література

Основна

1. Вороненко Ю.В., Литвинова О.Н. Менеджмент та лідерство в медсестринстві. Тернопіль «Укрмедкнига» 2001.
2. Журавель В.І. Основи менеджменту в системі охорони здоров'я. Київ. - 1994.
3. Криштопа Б.П., Андрєєва І.А. Менеджер в охороні здоров'я. Київ. - Добродій МК. -1995.
4. Осовська Г.В. Основи менеджменту. - Житомир: ЖІТІ, 1998. - 600с.
5. Радиш Я.Ф. Основи менеджменту. - Київ. - 1997. 288 с
6. Гладун З.С. Державне управління в галузі охорони здоров'я. Тернопіль. - Укрмедкнига.- 1999.
7. Журавель В.І., Вайнагій В.М., Рогач І.М. Керівник і підлеглі або Про службово-посадові взаємини. Ужгород. - "Закарпаття". - 1997. - 222с.
8. Журавель В.І., Дейкун Н.П. Практика менеджменту в здоровоохороні і його методичний інструментарій. Чернігів: Деснянська правда. - 1996. - 120с.
9. Криштопа Б.П., Андрєєва І.А. Менеджер в охороні здоров'я. Київ. - Добродій М.К. -1995.
10. Кухта Б., Теплоухова Н. Політичні еліти і лідери. - 2-ге видання, перероблене і доповнене - Львів: Кальварія, 1997. - 224с.
11. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоурі Ф. Основи менеджменту: пер. з англ. - М.: "Дело", 1992. - 702 с.
12. Основи законодавства України про охорону здоров'я. - Київ, 1992.
13. Осовська Г.В. Основи менеджменту. - Житомир: ЖІТІ, 1998. - 600с.
14. Охорона здоров'я в Україні: проблеми та перспективи- К., 1998. - 310с.
15. Радиш Я.Ф. Основи менеджменту. - Київ. - 1997. 288 с.

Додаткова

1. Аналітичні записки з розробки напрямків державної політики / Укл. В.С. Романов, О.І. Кілієвич. К.: Вид-во УАДУ. 2016. 236 с.

2. Бокерия Л.А., Ступанков И. Н., Самородская И.В. Современные аспекты эффективного управления медицинским учреждением// Экономика здравоохранения. 2015. № 11. С. 5 – 7.
3. Вадосанидзе С. Л. Управление качеством лечебно – диагностического процесса в многопрофильном лечебно – профилактическом учреждении // Экономика здравоохранения. 2016. № 11. С. 15–20.
4. Величко О. Бюджетне фінансування соціальної інфраструктури: проблеми та перспективи // Економіка України. 2015. № 2. С. 39–45.
5. Журавель В.И, Запорожан В.Н.. Менеджмент в системе медицинской помощи. – Одесса: Одес. держ. мед. ун-т., 2015. 432 с.
6. Рудень В. Страхова медицина і медичне страхування: Навч. посібник. Львів, 2014. 304 с.
7. Стивен М. Шортел, Арнольд Д. Калюжний. Менеджмент в охороні здоров'я. К.: Основи. 2015. 269 с.
8. Хміль Ф.І. Менеджмент: підручник. К.: Вища школа. 2015. 351 с.
9. Щекин Г.В. Основы кадрового менеджмента К.: МЗУУП. 2013. 200с.

12. Інформаційні ресурси:

1. Президент України – www.president.gov.ua.
2. Верховна Рада України – www.rada.gov.ua.
3. Кабінет Міністрів України – www.kmu.gov.ua.
4. Міністерство охорони здоров'я України – <http://www.moz.gov.ua>.
5. Міністерство економіки України – www.me.gov.ua.
6. Міністерство фінансів України – www.minfin.gov.ua.
7. Державна податкова адміністрація України – www.sta.gov.ua.
8. Державний комітет статистики України – www.ukrstat.gov.ua.
9. Національна бібліотека ім. В.І.Вернадського – www.nbuv.gov.ua.
10. Організація об'єднаних націй – www.un.org/russian/esa/index.html.